

הרב צבי אברהם סלושץ

לע"נ
 ר' דוד אביגדור כ"ץ ז"ל
 ב"ר ישראל צבי הכהן
 הולך תמים ופועל צדק.
 נלביע י"ב בטבת התשס"ו
 תנצב"ה

הברכה "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן"

הברכה "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן" מוכרת לנו כברכתה של מצות נשיאת כפיים ע"י הכהנים. שונה ברכה זו שאין מברכים כשאר מצוות "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לברך את עמו ישראל". מקורה של ברכה זו בסוטה דף לט, א:

"מאי מברך? אמר רבי זירא אמר רב חסדא: אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה".
 מכאן פסק הרמב"ם בפרק י"ד מהלכות תפילה ונשיאת כפיים הלכה י"ב:
 "וקודם שיחזיר פניו לברך את העם מברך ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה".

מדוע שונה נוסח ברכה זו משאר ברכת המצוות? יש שרצו להסביר משום שמצוות "ברכת כהנים" תלויה בדעת אחרים, ומבואר בשו"ת הרשב"א סימן י"ח וז"ל:

"וכן אין מברכין על מצוה שאינה תלויה כולה ביד העושה מפני שאפשר שלא יתרצה בה חברו ונמצא מעשה מתבטל".
 וא"כ יש לחוש אולי מבין המתברכים אין מי שהברכה חשובה עליו ואינו רוצה לקבל הברכה מן הכהנים, כמו שאמרו בגמרא סוטה לת, ב:
 "עם שאחודי הכהנים אינם בכלל ברכה". ופירש רש"י: "שאין הברכה חשובה עליהם לעקור רגליהם ולבוא לפני הכהנים להיות מתברכים פנים כנגד פנים כדת הלכך אינם בכלל ברכה".
 לכן לא תיקנו על נשיאת כפיים ברכה כמו על כל המצוות בנוסח: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו", אלא תיקנו ברכה על הודאת הקדושה והכוח המיוחד שזכו לו בני אהרן, והכהנים מודים: "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן". נמצא שאין ברכה זו ברכת המצוות ממש, אלא ברכה על הודיית הקדושה שזכו בה. וכן מוכח טעם זה בתורת כהנים.

דאיתא בתורת כהנים, ספרא פרשת צו (פרשתא י"א), לפסוק: "כי את חזה

דאיתא בתורת כהנים, ספרא פרשת צו (פרשתא י"א), לפסוק: "כי את חזה התמפה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם מאת בני ישראל" (ויקרא ז', לד) ודרשו:
 "לקחתי מאת בני ישראל - ראויים היו לישראל וכשנתחייבו ניטלו מהם ונתנו לכהנים". וכתב שם הראב"ד: "ראויים היו לישראל, פירוש בכורות של ישראל שהיו עובדים העבודה מתחילה, שאלמלא חטאו ישראל, עדיין לא פסקה העבודה מהן והיו נוטלים אלו המתנות, וכשחטאו בעגל ניטלה מהם העבודה ומתנותיה".
 מכאן אנו למדים על שבחן של הכהנים שנבחרו ונתקדשו מתוך עם ישראל, וכל זה נתהווה בסיבת חטאם של ישראל בעגל. לפיכך מציינים בברכה "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן" לומר לנו שבחם של הכהנים.

וראיתי שמעירים על טעם זה שהרי העם שבשדות מתברכים מן הכהנים אפילו שלא מדעתן כדאיתא שם בגמרא, וא"כ אפילו אם אנו בטוחים שאין איש מן המתברכים בבית הכנסת רוצה הברכה, לעולם לא תצא ברכתו לבטלה. הרב משה יעקב פרנקל¹ יישב על פי דברי מרן הרב ש"ך זצ"ל בספרו "אבי עזרי" (מהדור"ק הלכי אישות פ"ג הלכה כג) שכתב טעם נוסף שמצוה התלויה בדעת אחרים אין מברכים עליה, משום שעושה המצוה אינו גומר כל המצוה שהרי המצוה נגמרת ע"י אחר, ולא דמי לכל מצוה שעושה המצוה גומר עשיית כל המצוה, לפי"ז כיוון שברכת כהנים תלויה באחרים, ואף שבוודאי יש מי שיתברך כגון העם שבשדות, מ"מ אין לברך על כך ברכת המצוות הרגילה. הסבר זה טוב רק לברכת "נשיאת כפים", אבל מה יענו על מצות אכילת קדשים ושאר עבודות כהונה שאינם מצוות שבין אדם לחברו? ופסק הרמב"ם שגם על מצוות אלה מברכים בנוסח "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן". וז"ל הרמב"ם בפרק ט"ו מהלכות תרומות ה"י כ"ב:

"כל האוכל תרומה מברך ברכת אותו מאכל, ואח"כ מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה. וכך קבלנו וראינו אותם מברכין אפילו בתלת חוצה לארץ, שגם אכילת קדשי הגבול כעבודה שנאמר עבודת מתנה אתן את כהונתכם" (במדבר י"ח, ז).
 וכן פסק הרמב"ם בפרק א' מהלכות בכורים ה"י ב':
 "וכל האוכל מתנה שיש בה קדושה (שאסורה לזרים כגון קדשי קדשים, תרומה, בכורים, חלה ותרומת מעשר - "דרך אמונה" ס"ק ט"ז) מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול כך וכך".
 וכן פסק רמ"א יורה דעה סימן שכ"ב הלכות חלה סעיף ה':
 "והאוכל חלה אפילו בחו"ל מברך תחילה על המין שרוצה לאכול ואח"כ מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה".

1. במוסף "שבת קדש" של עתון "יתד נאמן" פי נשא תשס"ד גליון 32, עמ' 10.

ונראה שהרמב"ם סבר שאכילת תרומה כעבודה מפסחים דף ע"ב סוף ע"ב וריש עג, ע"א:

"מעשה ברבי טרפון שלא בא אמש לבית המדרש. לשחרית מצאו רבן גמליאל אמר לו: מפני מה לא באת אמש לבית המדרש? אמר לו עבודה עבדתי. אמר לו: כל דבריך אינם אלא דברי תימה, וכי עבודה בזמן הזה מניין? אמר לו: הרי הוא אומר עבודת מתנה אתן את כהונתכם והור הקרב יומת (במדבר י"ח, ז) - עשו אכילת תרומה בגבולין כעבודת בית המקדש". רש"י: "עבודת מתנה - מתנות כהונה שנתתי לכם הרי הן כעבודה".

כן יש מצוה לאכול כל הקדשים שאוכלים אותם הכהנים ופסק הרמב"ם בפרק י' ממעשה הקרבנות הלי' אי' שאכילתם מצוה. ומוסיף שם ה"משנה למלך":

"נראה דמלתא דפשיטא היא שהכהן מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול חטאת או אשם. וכל זה מתבאר ממה שכתב רבינו בסוף הלכות תרומות גבי אכילת תרומה, ובריש בכורים כתב כל האוכל מתנה שיש בה קדושה מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול כך וכך".

ולא זה בלבד אלא שה"משנה למלך" מוסיף בפרק אי' מהלכות מעשה הקרבנות הלכה אי', שכל העבודות שהכהן עובד בבית המקדש צריך לברך עליהן בנוסח "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן", וז"ל:

"כתב הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות בעיקר י"ב שכל העבודות כגון היציקות ובלילות, פתיתות ומליקות ודכותיהו - הכהן כשעושה אחת מאלה עושה מצוה ומברך עליה... ונוסח הברכה נראה שהוא אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לעשות כך וכך, דומיא דברכת אכילת תרומה שכתב רבינו בסוף הלכות תרומות. וכל בכל אכילת קדשים מברך ברכה זו וכמ"ש רבינו בריש הלכות בכורים".

אלא שצ"ע מתוספתא ברכות פרק חמישי הלי' כ"ג לא משמע כן. שמברך "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן":

"היה מקריב זבחים בירושלים אומר ברוך שהגיענו לזמן הזה. כשהוא מקריבם אומר: ברוך אתה ה' אשר קדשנו במצוותיו וצונו להקריב זבחים. כשהוא אוכלם אומר: בא"י אשר קדשנו במצוותיו וצונו לאכול זבחים".

וצריך עיון גדול².

נראה שנוסח ברכה זו היא כללית על כל מצוות כהונה. וטעם ברכה זו

2. ופלא בעיני שלא מצאתי מי שהעיר על כך!

להדגיש שקדושתם של הכהנים באה להם מקדושת אהרן, ועל אהרן נאמר במפורש שהתקדש בקדושה ומכחו נתקדשו גם זרעו. וכך נאמר בספר דברי הימים א' כ"ג, יג:

"ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים הוא ובניו עד עולם להקטיר לפני ה' לשרתו ולברך בשמו עד עולם".

וכן איתא בתשובות הגאונים "שערי תשובה" סימן רל"א, תשובה לרב האי גאון:

"יש לכם לדעת כי המקום ית' נתן מקדושתו לאהרן הכהן שהיה בחיר ה', ושאר הכהנים מאותה קדושה נוטלין ומתקבצין זה מזה, ואין נוטל שום כהן קדושה מלמעלה כמו שנטל אהרן הכהן, אבל מקדושת אהרן נטלו זה מזה וקבלו זה מזה. ולפיכך מברכין הכהנים לאמר כן אשר קדשנו בקדושתו של אהרן".

וכעין זה מבואר בספר "משה חכמה" פי קרח במדבר י"ח, כח:
"ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן - יתכן דכל מתנות כהונה הוא זכות דאהרן, ואהרן זוכה בקבר ומתורת נחלה ממשמשת לבניו עד סוף כל הדורות. לכן אף קטנים ושוטים מתקיים מצות נתניה בהו, דבני ירושה מאהרן הם. וכן כתב בקצות החושן סימן רמ"ג סעיף טו: "נראה לענ"ד בטעמא דהך מילתא דחש"ו יש להם זכיה במתנות כהונה היינו משום דממון כהנים וכבר זכתה בהם התורה לכהנים, א"כ אפילו כהן קטן נמי כמו בירושה דאית להו". וזהו ה' הוא נחלתו (דברים י"ח, ב).

מדבריו אנו למדים שמתנות כהנים שכהנים מקבלים הם בבחינת נחלה ולא מתנה, כי ה' קבע להם מתנותיהם שיהיו בדין נחלה וירושה. נמצא שכל זכותם של הכהנים לברך את ישראל ולאכול תרומה וקדשים ולעשות כל עבודות המקדש - באה להם מקדושת אהרן שעברה להם מאהרן בנחלה ואהרן זיכה לכל בניו ולזרעו אחריו בקדושה זו. וכדי שלא ירום לבבם לחשוב שהם מובחרים שבעם, נצטוו בכל מצוות כהונה לברך קודם עשייתם שקדושתם באה מחמת יחוס אבות של קדושתו של אהרן שנאמר עליו "קדש קדשים" ובקדושתו הוריש לבניו קדושה מיוחדת לכל המצוות המיוחדות של כהונה ולא מצד עצמם הגיעו לזה.

ועל פי ביאור זה יובן מה שכתב בספר ה"אשכול" להרב רבי אברהם אבי"ד מנרבונא הלכות ברכת כהנים וז"ל:

"ואמרו רבואתא הפורס כפיו לא יברך אשר קדשנו וכו' בקול דם אלא בלחש".

ובעל "נחל אשכול" לרצ"ב אויערבך כתב הסבר דחוק: "כיון שאסור לכהן

להוסיף ברכה, אם יברך אק"ב בקול רם נראה כהוספה שמברך הקב"ה עם ישראל". אבל לדברינו ניחא שאם תאמר ברכה זו בקול רם יש בזה כעין הגסת דעת כלפי ציבור המתברכים, לפיכך כתבו רבואתא שיברכו הכהנים ברכת "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן" בלחש.

ומטעם זה אפשר להסביר שלכן נהגו הכהנים לשובב פניהם לעם רק באמירת "יציונו לברך", כיוון שאמירת "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן" מורה על מעלתם שקיבלו מקדושת אהרן, על כן מדרך הענווה לא לומר קטע זה של הברכה בפני העם ואומרים שפניהם להיכל.